

УДК 069:373(477.82)

Шкільні музеї: сутність, значення і специфіка (на прикладі музею при НВК «ЗОШ І-ІІІ ст. □ гімназія» Голобської ОТГ Волині)

У статті розглядаються вибрані аспекти функціонування шкільних музеїв в Україні. Напрями їхньої діяльності висвітлено на прикладі конкретного музею історичного профілю. Окреслено реалії роботи освітніх музейних осередків та наголошено на їх вазі у вихованні свідомої молоді.

Ключові слова: історичний музей, школа, історія України, краєзнавство.

В статье рассматриваются избранные аспекты функционирования школьных музеев в Украине. Направления их деятельности освещены на примере конкретного музея исторического профиля. Определены реалии работы таких музеев и отмечен их вес в воспитании сознательной молодежи.

Ключевые слова: исторический музей, школа, история Украины, краеведение.

The article deals with selected aspects of school museums in Ukraine. The directions of their activity are considered an example of a local historical profile museum. The realities of museums in educational departments and their weight in the formation of conscious youth are highlighted.

Key words: historical museum, school, history of Ukraine, regional studies.

Постановка проблеми. Нинішня молодь перебуває у глибокій світоглядній кризі, зумовленій нестабільністю в нашій країні на межі ХХ і ХХІ століть, а відповідно – руйнуванням і втратою системи історичних, моральних, національних цінностей. Поступово руйнується зв'язок між минулим і майбутнім, де ланками ланцюжка постає саме юнь. Зважаючи на це, під сучасну пору набуває особливої актуальності проблема оновлення змісту освіти, її модернізація засобами краєзнавства.

Відрядно, що зростає роль регіональних досліджень, відбувається усвідомлення та переосмислення власної історії, національних особливостей, деталізація історичного процесу, виявлення специфічних чинників, що зумовлюють особливості регіонів. Додаючи нові сторінки в історію України, маємо все ж зберігати для майбутнього здобутки спільноти, що сягають її витоків. З-поміж інституцій, що виникли в цілях популяризації минувшини, залучення молоді до її вивчення та діяльності щодо збереження, власну нішу займають музеї навчальних закладів. Попри буремність періоду, в якому нині доводиться перебувати Україні, ці музеї розвиваються. Ними систематизується й описується значна кількість історичних пам'яток, важливих як у навчально-виховному процесі, так і в громадському житті того чи іншого населеного пункту.

Мета статті – з'ясувати сутність діяльності музеїв при закладах освіти за показниками роботи конкретного шкільного музею, довести

специфіку функціонування подібних осередків та їхню значимість у становлення молоді людини.

Аналіз останніх досліджень. Після проголошення незалежності України теоретичним основам музеєзнавства, зокрема і шкільного, приділяли увагу науковці Н. Ганнусенко, В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська, М. Рутинський, О. Стецюк, О. Караманов. Методичні та педагогічні аспекти діяльності шкільних музеїв на сучасному етапі у розрізі Волині досліджували С. Войчик, Л. Грабинська, Л. Хмелярська, В. Камінська, О. Томаченко. Тенденції та проблеми розвитку українських шкільних музеїв комплексно висвітлено в праці Т. Соломонової. Натомість локальні розробки, а тим більше розвідки на базі окремих населених пунктів, поодинокі.

Результати дослідження. Від 1991 року настав новий етап в історії освітянського музейництва. У процесі реорганізації майже зникли музейні заклади, присвячені історії компартії та суміжних структур. Натомість засновувалися музеї історії Української революції, українського національного руху, діяльності видатних українських діячів, народних промислів, історії навчальних закладів. Нині більшість представників освітянських музеєзнавців визнає основними функціями музеїв при навчальних закладах навчально-виховну та комунікаційну.

У кожному регіоні України є багата історична спадщина, яку неодмінно треба використати в роботі з учнями. Жоден підручник чи посібник не дасть того багатства матеріалу, про який зможуть розповісти музейні експонати. Пам'ятки історії та культури допомагають вчителю більш яскраво розкрити перед учнями історичну спадщину, зрозуміти процес розвитку суспільства від найдавніших часів до сьогодення. Музейні реліквії – своєрідні «голоси історії», адже, приміром, зброя, одяг, предмети побуту, особисті речі відомих діячів, документи, нагороди, фотографії допомагають учням відчутти історичну епоху і справляють на них велике враження.

Активно використовується освітній потенціал музейних осередків у селищі міського типу Голоби (Ковельського району Волинської області), адже тут діє історичний музей при НВК «ЗОШ I-III ст. □Гімназія».

Початково музей у Голобах заснував учитель географії Степан Хрін 1959 року. Педагог-ветеран Степан Добровольський зазначає, що значились у ньому етнографічні експонати, зброя часів Другої

світової, матеріали про бронепоезд, який курсував між Голобами і Ковелем [1].

Після багаторічної перерви музей відродився у 2008 році завдяки вчительці історії Олені Оришкевич [9]. За її словами, до збору матеріалів приєднався колектив учителів, коло випускників, старожили. Великий внесок краєзнавця Віктора Максимчука, художника Анатолія Тетерука, громадського активіста Аркадія Чабанчука [4].

Завданнями в роботі історичного музею при НВК «ЗОШ I-III ст. Гімназія» смт Голоби визначено: сприяння удосконаленню навчально-виховного процесу у школі; розширення і поглиблення загальноосвітньої та профільної підготовки учнівської молоді засобами позакласної та позашкільної роботи; формування у підростаючого покоління розуміння нерозривного взаємозв'язку минулого, сучасного і майбутнього України; допомога педагогічному колективу школи у впровадженні нових нетрадиційних форм роботи за інтересами; вивчення, охорона і пропаганда пам'яток історії, культури і природи рідного краю; проведення культурно-освітньої роботи серед учнівської молоді [4].

За інвентарною книгою, предмети поділено на шість розділів: «Знаряддя праці та побутові речі», «Предмети Великої Вітчизняної війни», «Фотографії (фотокопії)», «Газетні публікації про Голоби», «Писемні джерела», «Грошові знаки» [3].

Експозиція музею тематично рубрикована. Її основу складають розділи «З глибин історії», «Ця рана не загойться ніколи», «Опір незламного народу», «Пам'ять про них не померкне», «Наше селище», «З історії школи», «Учителем школа стоїть», «Народні ремесла рідного краю», «Голоби колись», «Голоби зараз», «Літопис шкільної родини», «Наші випускники».

На видноті у музеї знаходяться герб та гімн селища. Продуманою є експозиція, присвячена вчителям – ветеранам праці. Почесне місце займають численні вишивані рушники, які лишають на згадку про себе випускники школи. Окрема вітрина демонструє нагороди, здобуті учнями у різних спортивних заходах – кубки, медалі, дипломи, грамоти, похвальні листи.

Безперечно, окрім пізнавальних акцентів в існуванні такого типу музеїв, провідною є їхня навчально-виховна місія. Слід зауважити, що важливою особливістю нових програм з історії України є те, що у них порівняно багато уваги приділено регіональній та місцевій історії [2]. Зокрема, наголос в оновленому змісті Програми для 10–11 класів

поставлено на «дотриманні оптимальних пропорцій між загальнонаціональною історією, регіоналістикою й історичним краєзнавством...» [8].

Трактування положень розробок МОН дає підстави вважати, що в розділах «Історія рідного краю» передбачається розгляд історичного матеріалу теренів, де розташований населений пункт й відповідно навчальний заклад. Такі теми потребують залучення учнів до самостійної пізнавальної діяльності, навіть з елементами дослідження.

У цьому контексті при історичному музеї НВК «ЗОШ I-III ст. □ гімназія» смт Голоби проводяться уроки мужності та патріотизму за участю ветеранів Другої світової війни та війни в Афганістані, тематичні зустрічі з відомими уродженцями краю, урочисті зібрання з приводу знакових дат нашої минувшини. Поза тим, класичні заняття з історії України періодично переносяться у приміщення музею. Хоча, за правилами, експонати не можна брати до рук, однак завідувачка дозволяє дітям це робити, аби ті пройнялися духом минувшини [1]. Основна мета використання краєзнавчого матеріалу на уроках із суспільствознавчих дисциплін полягає у формуванні цілісної системи знань про рідний край, його основні етапи розвитку, специфіку та місцеві особливості як складової частини загальнодержавного процесу.

Музей бере активну участь у залученні школярів до Всеукраїнської акції «Історія міст і сіл Волині». У цьому контексті створюється «Книга спогадів», а учні досліджують вклад своєї родини у перемогу над фашистськими загарбниками [4]. Це праця не на один рік, співавторамиможуть стати не лише вчителі та учні, а і кожен житель, котрий відчуває себе причетним до творення історії. Збирання матеріалу стає єднальним просвітницьким проектом. Люди поважного віку пишуть спогади, знаходять і передають матеріальні свідчення епохи, молодші – вивчають свій родовід, відкриваючи прогалини у біографії родичів, а зрештою – країни в цілому на різних етапах розвитку. В такий спосіб збір локальних даних виконує важливу функцію – гуртування поколінь навколо історичної правди.

Оновленим музеєм голобська громада зацікавилась досить активно – від учнів до старожилів. Відвідують його й уродженці теренів, й люди, котрі опосередковано мають стосунок до Голоб. Прослідкувати хід популяризації музею у численних зустрічах, а також окреслити певні тенденції у відвідуваності, дозволяє ведення Книги обліку екскурсій [6]. З'ясовано, що тематичні та оглядові екскурсії проводяться тут усередньому кілька разів на місяць.

Зокрема, з експозицією музею ознайомились: учнівський та педагогічний колективи; випускники різних років; народний хор «Червона калина»; громадянка Грузії, дочка Чічіко Бенделіані – Героя Радянського Союзу, котрий був початково похований у Голобах; Тарні Балдінжер – автор музики до гімну селища (громадянка США); делегація з Ізраїлю, Польщі; керівники туристичних гуртків Ковельського району; учасники районних семінарів відповідальних за туристично-краєзнавчу роботу; колектив факультету здоров'я, фізичної культури та спорту Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'янчука – колеги випускника школи 1963 р. – В. І. Завацького; старша група Дитячого навчального закладу смт Голоби, архімандрит Миколаївської єпархії УПЦ Варнава (Гладун); настоятель Свято-Георгієвського храму селища ієромонах Ніфонт (Омельчук) та інші [5].

Слід враховувати, що функціонування будь-якого шкільного музею – площина недостатньо вивчена і вкрай примітивно регламентована. Зрозуміло, що легше працювати за умов наявності зразка, правил, принципів, засад. І, водночас, викликає труднощі ситуація, коли відомі лише орієнтовні замальовки у розробці ідеї. Так ось, крайні зміни у нормативні документи щодо діяльності музеїв при навчальних закладах України були внесені міністерським «Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України», датованим 2014-м роком [7]. У ньому конкретизовано ключові завдання такого типу музеїв, умови їх створення та ліквідації, особливості керівництва, специфіку обліку та збереження музейного фонду, господарського утримання та фінансування тощо. Проте, варто погодитись, подібний документ лише поверхнево окреслює загальні штрихи роботи шкільного музею. Натомість у практичній роботі педагоги-ентузіасти стикаються з масою чернеткових питань, на які МОН, можливо, й має відповіді, та в опублікованому форматі їх не спостерігається.

Складається ситуація, що у той час, коли навчальні предмети у школі забезпечені підручниками, видаються посібники як для учителів, так і для учнів, питанням навчально-методичного забезпечення позакласної роботи і позашкільної освіти приділяється недостатньо уваги. Керівники музеїв не мають ні відповідних програм з урахуванням регіональних особливостей, ні навчальних та

методичних рекомендацій, які б надавали їм можливість розвивати музезнавство у школі в сучасних умовах.

Зважаючи на ці реалії, з'являється основа для твердження, що попри можливу недосконалість організації роботи та недотримання усіх вимог до музейних інституцій, локальні шкільні музеї гідно виконують покладену на них місію збереження та популяризації історичної спадщини. Поділяємо думку дослідниці Т. Соломонової про те, що «... якість такого музею має визначатися не його подібністю до класичного музею, а дитячою творчістю» [10, с. 4]. Це, на нашу думку, виправдано базовою метою шкільного музейництва – розвиток особистості та формування системи ціннісних орієнтацій.

Висновки. Сьогоденний музей при навчальному закладі – це цілісне особистісно-орієнтоване освітнє середовище. Педагогічна діяльність у музейному просторі – це поєднання розвитку сучасної особистості, навчання і виховання засобами музею. Цінність вбачаємо у тому, що молодь постає не пасивним споглядачем культурних цінностей, відвідуючи музей, а інтелектуально зростає, емоційно стверджується, ведучи науково-дослідницьку роботу.

Шкільний музей варто сміливо захищати до однієї із форм додаткової освіти в умовах навчальної установи, що розвиває співтворчість, активність, самодіяльність у процесі збирання, дослідження, обробки, оформлення й популяризації джерел з історії громади.

Література

1. Бубало Т. Єдиний в області музей школи – у Голобах / Т. Бубало // Слово Волині. – 2012. – 16 серп. – С. 15.
2. Зміни до навчальних програм для 9-х (набирають чинність у 2017/2018 н. р.) та 10-11 класів (чинні з 2016/2017 н. р.) ЗНЗ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
3. Інвентарна книга Історичного музею при НВК «ЗОШ І-ІІІ ст.–гімназія» смт Голоби / Затверджено: директор школи В. П. Бай. – 2008 р.
4. Інтерв'ю з Оленою Оришкевич – завідувачкою Історичного музею при НВК «ЗОШ І-ІІІ ст.–гімназія» смт Голоби. 15 лютого 2013 р. // Архів авторки.
5. Книга відгуків Історичного музею при НВК «ЗОШ І-ІІІ ст.–гімназія» смт Голоби / Затверджено: директор школи В. П. Бай. – 2008 р.
6. Книга обліку екскурсій Історичного музею при НВК «ЗОШ І-ІІІ ст.–гімназія» смт Голоби / Затверджено: директор школи В. П. Бай. – 2008 р.
7. Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14>

8. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. 10–11 класи. Рівень стандарту, академічний рівень / затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 14.07.2016 року № 826) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
9. Свідцтво про реєстрацію історичного музею при НВК «ЗОШ I–III ст.–гімназія» смт Голоби, код № 03–139. – 2008 р.
10. Соломонова Т. Шкільні музеї в Україні: тенденції і проблеми розвитку / Т. Соломонова // Краєзнавство. Туризм. – 2006. – № 18. – С. 3–4.

Єрко Г. І.

УДК 004.91:372.83(477)

Медіаграмотність як невід’ємна складова суспільствознавчої освіти (на прикладі Луцького педагогічного коледжу)

Авторка статті основну увагу сконцентровує на питаннях методологічного пошуку медіаграмотності та впровадження їх у навчально-виховний процес закладів освіти загалом та Луцького педагогічного коледжу зокрема. У статті детально описана специфіка навичок роботи з медіатекстами. Авторка зосереджується на загальнометодологічних прийомах і спрямовує їх у русло практичного втілення та впровадження викладачами суспільних дисциплін Луцького педагогічного коледжу. Наголошено, що сучасні студенти мають доступ до друкованих, візуальних та електронних медіа, однак молодь повинна вміти «декодувати» й аналізувати медіатексти в історичному, соціальному та культурному контексті, розуміючи при цьому взаємозв’язки між аудиторією, медіатекстом і навколишньою дійсністю. Для розширення власного медіаграмотного світогляду студенти повинні оволодіти термінологією медіаосвіти, в результаті чого вони об’єктивно зможуть робити власні висновки та висувати свої аргументи.

Ключові слова: медіаграмотність, суспільствознавча освіта, критичне мислення, медіаосвіта.

Автор статті основное внимание концентрирует на вопросах методологического поиска медиаграмотности и внедрения их в учебно-воспитательный процесс учебных заведений в целом и Луцкого педагогического колледжа в частности. В статье подробно описана специфика навыков работы с медиатекстами. Автор сосредотачивается на общеметодологических приемах и направляет их в русло практического воплощения и внедрения преподавателями общественных дисциплин Луцкого педагогического колледжа. Отмечено, что современные студенты имеют доступ к печатным, визуальным и электронным медиа, однако молодежь должна уметь «декодировать» и анализировать медиатексты в историческом, социальном и культурном контексте, понимая при этом взаимосвязь между аудиторией, медиатекстом и окружающей действительностью. Для расширения собственного медиаграмотного мировоззрения студенты должны овладеть терминологией медиаобразования, в результате чего они объективно смогут делать собственные выводы и выдвигать свои аргументы.

Ключевые слова: медиаграмотность, образование обществознания, критическое мышление, медиаобразование.

Медіаграмотність – найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. Як